

Бақара сурасининг тафсири (243-286 - оятлар)

«ат-Тафсир ал-Муяссар» китобидан иқтибос

[Ўзбекча — Uzbek — الأوزبكي]

Бир гуруҳ сара уламолар
тайёрлаган

Таржимон: Исмоил Муҳаммад Яъқуб

Муҳаррир: Абу Абдуллоҳ Шоший

تفسير سورة البقرة

من الآية 243 – إلى الآية 286

مقتبس من كتاب « التفسير الميسر »

[Ўзбекча — Uzbek — الأوزبكي]

إعداد نخبة من العلماء

ترجمة: إسماعيل محمد يعقوب

مراجعة: أبو عبد الله الشاشي

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ
 اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
 لَا يَشْكُرُونَ (243)

243. Эй Пайғамбар, ўлатдан ё уруш туфайли қирилиб кетишдан кўрқиб, ўз ерлари ва уй-жойларидан қочиб чиқиб кетган мингларча кишининг ҳоли ҳикоясини билмадингизми? Аллоҳ уларга: «Ўлинглар!», деди, Аллоҳнинг қадаридан қочишларига укубат ўлароқ барчаси ўша заҳоти ўлди. Кейин маълум бир муддат ўтганидан сўнг, белгиланган умрларини тўла яшашлари ва панд-насихат олиб, тавба қилишлари учун Аллоҳ таоло уларни тирилтирди. Албатта, Аллоҳ одамларга кўплаб неъматлар ато этувчи буюк фазлу қарам Эгасидир. Лекин, аксар инсонлар Аллоҳнинг уларга қилган фазлу марҳаматларига шуқр қилмайдилар.

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (244)

244. Эй мусулмонлар, Аллоҳнинг динига ёрдам бериш учун кофирларга қарши урушинглар ва билингларки, албатта Аллоҳ сўзларингизни эшитувчи, ният ва амалларингизни билувчи Зотдир.

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ
 يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (245)

245. Ажр истаб, Аллоҳ йўлида чиройли инфоқ-эҳсон қилувчи ким борки, Аллоҳ унга бир неча баробар қилиб, ҳисобсиз ажру-савоб ва гўзал мукофотлар қайтарса? Аллоҳ

(ризқларни) тор ва кенг қилади. Сизлар кўрқмай инфоқ-эхсон қилаверинглар, зотан Угина Раззоқдир, истаган бандаларининг ризқини торайтириб, истаганининг ризқини кенгайтиради. Бунда Унинг етук ҳикматлари бор. Ўлганингиздан сўнг ёлғиз Унга қайтариласиз ва Угина қилган амалларингизнинг жазо-ю мукофотини беради.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَكِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهْمُ
 ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ
 الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا
 مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَاءِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ
 وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (246)

246. Эй Пайғамбар, Мусо замонидан кейинги Бану Исроилдан бўлган зодагонлар ва аъёнларнинг ҳоли ҳикоясини билмадингизми? Ўшанда улар ўз пайғамбарларидан ўзларига бир подшоҳ тайин қилишни талаб қилиб, унинг бошчилигида Аллоҳ йўлида душманларига қарши жанг қилишларини айтишганида пайғамбар уларга: «Иш мен кутгандек бўлиб чиқса-чи, агар сизларга Аллоҳ йўлида жанг қилиш фарз қилинса, жанг қилмасаларингиз-чи?! Чунки, кўрқоқлик қилиб, жангдан қочиб кетишларингизга кўзим етиб турибди», деди. Улар пайғамбарнинг сўзини рад қилиб: «Бизни Аллоҳ йўлида жанг қилишдан тўсадиган қандай тўғоноқ бор экан, ҳолбуки душманларимиз бизни ўз диёрларимиздан қувиб чиқарган, қатл қилиб ва асирга олиб, бола-чақамиздан жудо қилган бўлса?!», дедилар. Аллоҳ уларга тайин қилган подшоҳ билан бирга жангга киришни фарз қилганида эса улар кўрқоқлик қилдилар ва Аллоҳнинг фазли билан собит турган озчиликдан ташқари

хаммалари жангдан қочдилар. Аллоҳ аҳдларини бузувчи золимларни яхши билувчидир.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَتَىٰ يَكُونُ لَهُ
 الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ
 اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ
 مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (247)

247. Пайғамбарлари уларга: «Аллоҳ талабларингизни ижобат қилиб, Толутни сизларга подшоҳ қилиб юборди, у сизлар истагандек, душманларингизга қарши сизларни жангга етаклайди», деди. Бану Исроил катталари: «Толут қандай бизга подшоҳ бўлсин, у бунга лойиқ эмас, чунки у на шоҳлар авлодидан ва на пайғамбарлик хонадонидан, бунинг устига унга кўп мол-мулк ҳам берилмаган. Подшоҳликка биз ундан кўра лойиқроқмиз, чунки биз шоҳлар авлодидан ва пайғамбарлик хонадони вакилларимиз», дейишди. Пайғамбарлари деди: «Аллоҳ сизларга уни подшоҳ этиб танлади, У субҳанаҳу ва таоло бандаларининг ишларини билувчирокдир, У унга душманга қарши жиҳод қилиши учун зиёда илм ва жисмоний қувват ато этди. Аллоҳ мулклар эгасидир, Ўз мулкани истаган бандасига беради, Аллоҳ фазлу марҳамати кенг, ишларнинг моҳиятни яхши билувчи, ҳеч бир иш унга махфий бўлмаган Зотдир».

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ (248)

248. Пайғамбарлари уларга деди: «Сизларга ичида Таврот бўлган, уни фаришталар кўтариб келадиган сандиқнинг келиши унинг подшоҳлиги аломатидир — бу сандиқни душманлари улардан тортиб олган эди — унда Роббингиздан бўлган, ихлосли зотларнинг қалбларига сабот бахш этувчи хотиржамлик бордир, унда яна Мусо ва Ҳорун оиласидан қолган асо, лавҳ парчалари каби қолдиқлар бордир. Агар чиндан ҳам Аллоҳни ва пайғамбарларини тасдиқ қилувчи бўлсангиз, шубҳасиз, бу нарсада Толутнинг сизларга подшоҳ қилиб танланган эканига жуда катта далил-хужжат бордир».

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتُ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ (249)

249. Толут кўшинни имлоқларга қарши урушга олиб чиқар экан, уларга деди: «Мўминлар мунофиқлардан ажралиб қолиши учун Аллоҳ йўлингиз устида келадиган бир дарё билан сизларнинг сабру чидамларингизни синаб кўрмоқчи. Ким шу дарё сувидан ичса, у мендан эмас ва мен

билан бирга жиҳод қилишга ярамайди. Ким сувдан тотинмаса, у мандан. Чунки, у менинг амримга бўйсинувчи ва жиҳодга яроқлидир. Магар, чидолмасдан бир ҳовуч-ярим ҳовуч ичиб қўйган кишига маломат йўқдир». Дарё бўйига етиб келишгач, ҳаммалари сувга қараб интилишди ва тўйиб-тўйиб сув ичишди, фақат озчилик кишиларгина иссиқ ва ташналикка сабр қилиб, бир ҳовучгина сув билан кифояланишди. Итоатсиз кишилар шу ҳолда ажралиб, орқада қолиб кетишди. Толут иймон келтирган кишилар билан бирга дарёдан ўтиб — улар уч юз ўндан кўпроқ киши эди — душманга рўбарў келишгач, улар душман қўшинининг кўплигини ва куч-қудратини кўриб: «Бугун Жолут ва унинг қудратли қўшинига бизнинг кучимиз етмайди», дейишди. Аллоҳга рўбарў келишга аниқ ишонган кишилар биродарларига Аллоҳни ва Унинг куч-қудратини эслатиб: «Қанчадан-қанча иймонли ва сабрли бўлган камсонли жамоатлар Аллоҳнинг изни ва амри билан кўпсонли кофир ва золим гуруҳлар устидан ғолиб келган. Аллоҳ Ўз тавфиқи, ёрдами ва чиройли ажру-савоблари билан собирлар билан биргадир», дедилар.

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا
وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (250)

250. Жолут ва унинг қўшини қаршисига чиқиб. хавф-хатар кўламини ўз кўзлари билан кўргач, Аллоҳга ёлвориб: «Эй Роббимиз, қалбларимизга чўнг сабру матонат ёғдиргин, қадамларимизни саботли ва душманга йўлиққанда уруш даҳшатларидан қочмайдиган залворли қилгин, бизга кофирлар устидан Ўз мададинг ва кўллаб-қувватлашинг билан нусрат бергин», деб дуо-илтижолар қилдилар.

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ
 وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ
 الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ (251)

251. Аллоҳнинг изни билан уларни мағлуб этдилар ва Довуд — алайҳиссалом — золимлар йўлбошчиси Жолутни ўлдирди. Шундан сўнг Аллоҳ таоло Довудга подшоҳлик ва Бану Исроил қавмига пайғамбарликни ато этди, унга Ўзи истаган илмларни ўргатди. Аллоҳ иймон ва тоат-ибодат аҳли бўлган айрим инсонлар билан ширк ва маъсият аҳли бўлган бошқа айрим инсонларни даф қилиб турмаганида, куфрнинг ғалабаси, тугён ва маъсият аҳлининг кучайиши сабабли Ер юзи фасодга тўларди. Лекин, Аллоҳ барча махлуқотига фазлу карам соҳибдир.

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لِمِنَ الْمُرْسَلِينَ (252)

252. Булар Аллоҳнинг оятлари, далил-ҳужжатларидир, Биз уларни сизга — эй Пайғамбар — ҳақкирост ҳикоя қилмоқдамиз. Ва албатта, сиз рост пайғамбарлардансиз.

УЧИНЧИ ЖУЗЪ

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ
 دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ
 شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ
 وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا
 اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ (253)

253. Аллоҳ ўша улуғ пайғамбарларнинг баъзиларини баъзиларидан Ўзи миннат-марҳамат қилиб ато этган фазилатларига кўра афзал қилди.

Улар ичида Аллоҳ бевосита сўзлаган, Мусо ва Муҳаммад — алайҳимас-салоту вас-салом — каби пайғамбарлар бор. (Бу оятда Аллоҳ аза ва жаллага калом (сўзлаш) сифатини Унинг улуғлигига лойиқ тарзда исбот қилиш бор).

Улар ичида Аллоҳ олий даражаларга юксалтирган пайғамбарлар бор, Муҳаммад соллаллоху алайҳи ва саллам рисолатлари бутун инсониятга умумийлиги, сўнгги пайғамбар бўлишлари, умматлари бошқа умматлардан афзал қилиниши ва бошқа жиҳатлардан олий даражаларга юксалганлари каби.

Аллоҳ таоло Йисо ибн Марям алайҳиссаломга очик далил-хужжатлар — Аллоҳнинг изни билан туғма кўрнинг кўзини очиш, Аллоҳнинг изни билан баданида песлик (оқлик) бўлганларни тузатиш, Аллоҳнинг изни билан ўликларга жон бахш этишдек мўъжизалар ато этди. Ва уни Жибрийл алайҳиссалом билан қувватлади.

Агар Аллоҳ уришмасликларини истаса, ушбу пайғамбарлардан кейин келган кишилар ўзларига далил-хужжатлар келганидан сўнг уришмаган бўлардилар. Лекин, улар ичида ихтилоф содир бўлди ва баъзилари иймонда собитқадам қолган бўлса, баъзилари куфрда маҳкам туришди. Улар ўртасида бир-бири билан уришишга олиб борувчи ихтилоф содир бўлганидан сўнг, агар Аллоҳ хоҳласа уришмаган бўлардилар. Лекин, Аллоҳ истаган кишисини иймону тоатга муваффақ қилади ва истаган кишисини ёрдамсиз ташлаб, Унга осий ва кофир бўладиган қилиб кўяди. У Ўзи истаган ва ихтиёр этган ишини қилади.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ (254)

254. Эй Аллоҳга иймон келтирган, пайғамбарини тасдиқлаган ва Унинг шариатига амал қилган кишилар, унда на олди-сотди, на ўзингизни Аллоҳнинг азобидан қутқариш учун пул-мол, на сизларни қутқариб оладиган ошна-оғайниччилик ва на сизлардан азобни енгиллатиш қўлидан келадиган шафоатчи бўладиган кун — Қиёмат куни келмасидан туриб, Аллоҳ сизларга берган молларнинг закотини чиқаринглар, садақа ва инфоқ-эхсон қилинглар. Кофирларгина Аллоҳнинг ҳад-худудларидан тажовуз қилувчи золимлардир.

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ

وَمَا خَلَقَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (255)

255. Аллоҳ — илоҳлик ва маъбудликка Ўзидан бошқа ҳеч ким лойиқ бўлмайдиган Зотдир. У комил ҳаёт маъноларининг барчасига Ўз улуғлигига лойиқ бўлганидек эга бўлган Ҳай — Тирикдир, Қайюм — барча нарса устида қоимдир (бутун борликни бошқариб турувчи ва барча махлуқотининг тадбирини қилиб турувчидир). Уни на мудроқ, на уйқу олғай. Осмонлару ердаги барча нарса Унинг мулкидир. Унинг ҳузурда ҳеч ким бировни Унинг изнисиз шафоат қилишга журъат қилмас. Унинг билими бутун борликни — ўтмиши, ҳозир ва келажакни қамраб олгандир, халқларнинг олдиндаги келажак ишларини ҳам, ортдаги ўтмиш ишларини ҳам билади. Ҳеч ким Унинг илмидан Ўзи билдирган ва бохабар қилганидан бошқа нарсани била олмас. Унинг Курсиси осмонлару ерни қамраб олгандир. Курси Парвардигор жалла жалолухунинг қадамлари ўрнидир, унинг қандайлигини Аллоҳ субҳанаҳу ва таолодан бошқа ҳеч ким билмайди. Осмонлару ерни муҳофаза қилиш Аллоҳ субҳанаҳу ва таолога оғирлик қилмайди. У Ўзининг зоти ва сифатлари билан барча махлуқотидан олийдир, олийлиги улуғлик ва буюклик сифатларининг барчасини ўзида жамлаган.

Бу оят Куръондаги энг улуғ оят бўлиб, «Оятул Курсий» деб аталади.

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ
وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ
عَلِيمٌ (256)

256. Ушбу дин ғоят комил ва оят-аломатлари аниқ-равшан бўлганидан жия тўлаб туришни истаган кишиларни унга мажбурлаб киритишга эҳтиёж йўқ, далил-хужжатлар ҳақ ботилдан, ҳидоят залолатдан ажралиб турадиган даражада аниқ-равшандир. Ким Аллоҳдан ўзга сиғиниладиган нарсаларнинг барчасини инкор қилса ва Аллоҳга иймон келтирса, у энг афзал йўл устида собит-кадам ва барқарор бўлибди, диннинг ҳеч узилмас мустаҳкам тутқичини тутибди. Аллоҳ бандаларининг сўзларини эшитувчи, ният ва иш-ҳаракатларини билувчи ва шунга кўра жазо-мукофотлар берувчи Зотдир.

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
أُولَئِكَ لَهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (257)

257. Аллоҳ Ўз нусрати, тавфиқи ва ҳифзи ҳимояси билан мўминларни дўст тутади. Уларни куфр зулматларидан иймон нурига чиқаради. Кофир бўлган кимсаларнинг ёрдамчилари ва дўстлари эса Аллоҳни қўйиб, сиғинишган бут ва тоғутларидир, (бу бутлари) уларни иймон нуридан куфр зулматларига чиқаради. Ана ўшалар дўзах эгаларидир — уни лозим тутувчилардир, улар дўзахда абадул-абад қоладилар ва ундан ҳеч қачон чиқарилмайдилар.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ
 رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي
 بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا
 يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (258)

258. Эй Пайғамбар, Иброҳим — алайҳиссалом — билан Аллоҳ таолонинг тавҳиди ва рубубияти хусусида талашиб-тортишган кишининг ҳолидан кўра ҳам қизиқроқ ҳолни кўрганмисиз?! Чунки, у Аллоҳ унга подшоҳлик берганидан ховлиқиб, зўравонлик қилиб, Иброҳимдан: «Ким сенинг Роббинг?», деб сўради. Иброҳим алайҳиссалом: «Менинг Роббим халқларга ҳаёт бахш этадиган ва уларни ўлдирадиган Зотдир, тирилтириш ва ўлдириш фақат Унга хосдир», деди. Шунда у: «Мен ҳам тирилтираман ва ўлдираман» — яъни, истаган кишимни ўлдириб, истаганимни қолдираман — деди. Иброҳим унга: «Мен ибодат қиладиган Аллоҳ куёшни машриқдан чиқаради. Хўш, сен мана шу илоҳий қонуниятни ўзгартириб, уни мағрибдан чиқара оласанми?!», деди. Шу билан бу кофир довдираб, гап тополмай қолди. Унинг ҳоли золим кимсалар ҳолидекки, Аллоҳ уларни тўғрилиқка йўлламайди.

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ
 بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ
 يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ
 لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ

كَيْفَ نُنشِرُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لِحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (259)

259. Ёки сиз — эй Пайгамбар — уйлари вайрон бўлиб, томлари йиқилиб, хувиллаб ётган бир кишлоқдан ўтиб кетатуриб: «Аллоҳ ҳалок бўлган бу кишлоқни қандай тирилтирар экан-а?!», деб айтган киши ҳақидаги масални билмадингизми? Шунда Аллоҳ уни юз йил муддатга ўлдирди ва кейин жонини қайтариб: «Қанча вақт ўлик ҳолда қолдинг?», деди. У: «Бир кун ё ярим кун қолдим», деди. Аллоҳ унинг юз йил ўлик ҳолда ётганини хабар бериб, сўнг (ўзи билан олган) емак-ичмагига назар ташлашга буюрди, шунча узоқ муддат ўтганига қарамай, Аллоҳ уларни қандай бузилмаган ҳолда сақлаганини кўргин, деди. Кейин, эшагингга қара, сочилган суякларга айланиб кетганидан сўнг Аллоҳ уни қандай тирилтирганига боқ, деди. Биз сени одамларга оят-аломат, яъни Аллоҳнинг ўликларни қайта тирилтиришига очик-равшан далил қилиш учун шундай қилдик, деди. Сўнг унга, суякларга боқ, Аллоҳ қандай уларни бир-бири устига жойлаб, бир-бирига улашини, сўнг улар устига гўшт қоплашини, кейин уларга жон бахш этишини кўргин, деди. Буларнинг ҳаммасини ўз кўзи билан кўриб, ишонч ҳосил қилгач, у Аллоҳнинг нақадар буюклигини ва барча ишга қодирлигини эътироф қилди ва одамлар учун далил-ҳужжатга айланди.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أُولِمُ تَأْمِنُ قَالَ بَلَى
وَلَكِن لِّيُظْمِنَ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ

اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا وَاعْلَمَنَّ أَنَّهُ
اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (260)

260. Эй Пайғамбар, Иброҳим Роббидан ўликларни қандай қилиб тирилтиришини унга кўрсатишини сўраганини эсланг. Аллоҳ унга: «Сен бунга ишонмайсанми?!», деди. «Йўқ, ишонаман, лекин ишончимга ишонч кўшилиб, қалбим хотиржам бўлиши учун сўраяпман», деди. «Ундай бўлса, тўртта қушни олиб, бир жойга қўй, кейин уларни сўйиб, майдалаб (бир-бирига аралаштиргин-да), кейин ҳар бир тоққа бир бўлак-бир бўлакдан қўйиб чиқ, кейин уларни чақиргин, тезда ҳузуригга етиб келишади», деди.

Иброҳим алайҳиссалом (юқорида айтилганидек қилгач) уларни чорлаган эди, ўша заҳоти майдаланган бўлақлардан ҳар бири ўз ўрнига қайтиб, тезлик билан унинг ҳузурига етиб келишди.

Билгинки, Аллоҳ ҳеч ким бас келолмайдиган Қудратли ва ўз сўзлари, феъллари, шариати ва кадариди Ҳаким — доно Зотдир.

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ
سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ
عَلِيمٌ (261)

261. Аллоҳ йўлида инфоқ-эҳсон қилиш мўминларга фойдаси тегадиган энг катта ишлардан. Молларини Аллоҳ йўлида инфоқ-эҳсон қиладиган мўминларнинг мисоли яхши (ҳосилдор) ерга қадалган бир донга донга ўхшайдики, ундан униб чиққан пояда еттита бошоқ ўсиб етилган ва ҳар бир бошоқда юздан дон бор.

Аллоҳ инфоқ-эҳсон қилувчининг қалбидаги иймон ва ихлосига қараб, истаган кишисига ажру-савобларни бир неча баробар кўпайтириб беради. Аллоҳнинг фазли карами кенгдир, У субҳонаху ва таоло Ўз фазлига сазовор бўлувчиларни яхши билувчи, бандаларининг ниятларидан бохабар Зотдир.

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَدَى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (262)

262. Молларини жиход ва бошқа яхши ишларга сарфлайдиган, сўнг инфоқ қилган яхшиликлари ортидан миннатни ва сўзи-ю амали билан бирор озорни эргаштирмайдиган кишиларга Роббилари ҳузурида улкан ажру савоблар бор, уларга ўзлари юзланажак охираат ишларида ҳеч бир хавфу хатар йўқ, қўлларидан кетган дунё ишларига ғамгин ҳам бўлмайдилар.

قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَدَى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ (263)

263. Яхши гап ва сўровчининг қаттиқ ёпишиб олиб тиланишини кечириш — кетидан садақа қилувчи томонидан озор ва ёмонлик эргашадиган садақадан яхшидир. Аллоҳ бандаларнинг садақаларидан беҳожат ва уларга азобни тезлаштирмайдиган ҳалим Зотдир.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَدَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَا ثَلَهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ

عَلَيْهِ نُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَفْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا
كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (264)

264. Эй Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган кишилар, молини одамлар кўриши ва унга мақтов айтиши учун берадиган, Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирмайдиган кишига ўхшаб, қилган садақаларингиз савобини миннат ва озор билан йўққа чиқарманг. Бундай киши бамисоли устини чанг-тупроқ қоплаган силлиқ тош кабики, шаррос ёмғир куйиб, устидаги тупроқни оқизиб кетиб, сип-силлиқ тошни қолдиради. У риёкорлар ҳам худди шундай, Аллоҳ ҳузурида амаллари йўққа чиқиб, қилган садақаларига савоб топмайдилар. Аллоҳ кофирларни инфоқ-эхсонда ҳам, бошқа ишларда ҳам тўғрилиққа муваффақ қилмагай.

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ
كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا
وَابِلٌ فَظَلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (265)

265. Молларини Аллоҳнинг розилигини истаб, Унинг ваъдасига мустаҳкам ишонч билан инфоқ қиладиган кишилар бамисоли баланд ва яхши ердаги катта боғ кабидирки, шаррос ёмғирлар куйса ҳосили бир неча баробар кўпаяди, шаррос ёмғирлар қуймаса, яхши ҳосил бериши учун майдалаб ёққан ёмғир ҳам кифоя қилади. Шунга ўхшаш, ихлосли кишиларнинг садақалари Аллоҳ ҳузурида мақбул бўлиб, оз бўлса ҳам, кўп бўлса ҳам бир неча баробар зиёда қилинади. Аллоҳ қалблардаги яширин ниятлардан хабардор, зоҳиру ботин ишларни кўрувчи

Зотдир. У ҳар бир кишига ихлосига яраша ажру савоблар ато этади.

أَيُّودٌ أَحَدَكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضِعْفَاءُ
فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (266)

266. Сизлардан бирингиз ичида хурмозор ва узумзори бўлган, дарахтлари остидан анҳорлар оқиб ўтадиган, яна ҳар турли мевалари бўлган боғи бўлиб, ўзи кексайиб, боғ юмушларини қилишга ярамай қолган пайтида, боғ(дан келадиган ҳосил)га эҳтиёжли ёш-заиф болалари бўлгани ҳолда, ўт-алангали кучли бўрон уриб, боғи ёниб битишини истайдими?! Қилган инфоқ-эхсонларида ихлосли бўлмаган кишилар ҳоли худди шундайдир, улар қиёмат кунида ҳеч қандай ажру савоби бўлмаган ҳолда келишади. Фикр юритишларингиз ва нафақаларни ихлос билан қилишларингиз учун Аллоҳ сизларга манфаатли бўлган нарсаларни мана шундай очиқ-равшан баён қилади.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ
مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ
تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (267)

267. Эй Менга иймон келтирган ва пайғамбарларимга эргашган кишилар, касб қилиб (ишлаб) топганингиз ҳалол-пок нарсалардан ва Биз сизлар учун ердан чиқариб қўйган

нарсалардан инфоқ-эхсон қилинглар! Камбағал-бечораларга бериш учун улардан нопок — паст навлиларини танламанглар. Агар у (паст-нопок нарса)ни ўзингизга берилса, айбу-нуқсонидан кўз юмиб, истамайгина оласизлар-ку! Қандай қилиб ўзингизга рози бўлмаган нарсани Аллоҳ учун рози бўласизлар?! Билингларки, сизларга ризқ берган Аллоҳ садақаларингиздан беҳожат, ҳамду-санога лойиқ, барча ҳолатда макталувчи Зотдир.

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً
مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (268)

268. Ушбу бахиллик ва садақа учун ёмон-паст нарсаларни танлаш сизларни камбағал бўлиб қолишдан қўрқитиб, бахилликка ундайдиган ва сизларни Аллоҳнинг маъсиятига ва Унинг амрларига хилоф қилишга буюрадиган шайтон тарафидандир. Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло сизларга қилган инфоқ-эхсонларингиз эвазига гуноҳларингизни кечиришни ва кенг-мўл ризқларни ваъда қилади. Аллоҳ фазли марҳамати кенг, ниятлари амалларни билувчи Зотдир.

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا
يَذَكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ (269)

269. Ҳикматни — сўзда ҳам, амалда ҳам тўғрилиққа муваффақ бўлишни — Аллоҳ Ўзи истаган бандаларига беради. Аллоҳ кимга ҳикмат ато этган бўлса, у инсонга кўп яхшилик берилибди. Бу билан фақат ақллари Аллоҳнинг нури ва хидояти билан мунаввар бўлган ақл эгаларигина насихат ва фойда оладилар.

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ
مِنْ أَنْصَارٍ (270)

270. Аллоҳнинг розилигини истаб нимаики инфок-эхсон қилсангиз, озми-кўпми садақа қилсангиз ёки бирон нарсани беришни ё қилишни ўз зиммангизга назр қилган бўлсангиз, албатта Аллоҳ буни билади, У ниятларингиздан бохабар Зотдир ва албатта, сизларга бунинг учун ажру савоблар ато этади. Ким Аллоҳнинг ҳаққини тўсса, у золимдир. Золимларга Аллоҳнинг азобини тўсувчи ёрдамчилар бўлмас.

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ
لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (271)

271. Аллоҳ йўлида қиладиган садақаларингизни ошкор қилсангиз, жуда яхши иш қилибсиз. Агар махфий қилсангиз ва фақир-мискинларга берсангиз, бу ўзингиз учун афзалроқ, чунки риёдан узоқроқдир ва ихлос билан қилинган садақада гуноҳларингиз ювилиши бордир. Барча сир-асрорларни билувчи зот бўлмиш Аллоҳга сизларнинг ҳеч бир ҳолингиз махфий эмасдир ва У ҳар бир кишини ўзига муносиб мукофотлар билан мукофотлагай.

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ
فَلَأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ
إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تظَلُمُونَ (272)

272. Эй Пайғамбар, сиз кофирларнинг хидоятга муваффақ бўлишларидан масъул эмассиз, балки Аллоҳ Ўзи

истаган кишиларнинг қулфи дилларини Ўз динига очади ва унга муваффақ қилади. Неки бир яхшиликни — пул-молни — инфоқ қилсангиз, унинг фойдаси ўзингизга Аллоҳдан қайтади. Мўминлар фақат Аллоҳнинг розилигини истабгина инфоқ-эхсон қиладилар. Неки бир молни Аллоҳ учун ихлос билан инфоқ-эхсон қилсангиз, сизларга унинг ажру савоби тўла-тўқис, ҳеч камайтирилмаган ҳолда берилади.

Бу оятда Аллоҳ таолога важҳ (юз) сифатининг У субҳанаҳу ва таолонинг Ўзига лойиқ бўлган тарзда исботи бордир.

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ
يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ
النَّاسَ الْخَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (273)

273. Садақаларингизни Аллоҳ йўлида жиход қилиш билан банд бўлиб, ризқ талабида (тижорат учун) сафар қилишга имкони бўлмаётган камбағал мусулмонларга беринглар. Сўранишдан ўзларини пок тутишлари сабабли билмаган кишилар уларни садақага муҳтож эмас деб гумон қилишади. Сиз уларни белгиларидан ва улардаги эҳтиёж-мандлик асарларидан таниб оласиз. Улар одамлардан умуман сўранмайдилар. Мажбур бўлиб сўраганда ҳам, тиланиб туриб олмайдилар. Аллоҳ йўлида неки бир пул-молни инфоқ қилсангиз, ундан ҳеч бири Аллоҳга махфий қолмайди, У қиёмат куни унинг тўла-тўқис мукофотини беради.

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (274)

274. Аллоҳнинг розилигини истаб, молларини кечаю кундуз, махфию ошкор инфоқ қиладиган кишилар учун Роббилари хузурида ажрлар бордир, уларга ўзлари юзланажак охират ишларида ҳеч бир хавфу хатар йўқ, кўлларидан кетган дунё ишларига ғамгин ҳам бўлмайдилар.

Бу доно илохий қонун-қоида Исломнинг инфоқ-эҳсон борасидаги йўли бўлиб, унда фақир-мискинларнинг иззат-ҳурматлари сақланиб қолгани ҳолда эҳтиёжларини қоплаш, бойларнинг молларини поклаш, зўрлик ва мажбурлашсиз, фақат Аллоҳ розилигини истаб, яхшилик ва тақво устида ўзаро ҳамкорликни вужудга келтириш бордир.

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ
 مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلَ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ
 الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ
 وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (275)

275. Судхўрлик қиладиган кишилар охиратда қабрларидан худди жин урган мажнун кимсалардек турадилар. Сабаби, улар: «Байъ (савдо-содик) ҳам худди рибо (судхўрлик) билан бир хил, ҳар иккаласи ҳам ҳалол, иккаласи ҳам молнинг кўпайишига олиб келади», дейишди. Аллоҳ уларнинг сўзларини инкор қилди ва байъни ҳалол, рибони эса ҳаром қилганини, чунки байъ ва олди-соттида шахс ва жамоатлар учун ўзаро манфаатлар, рибода эса молга ноҳақ эга бўлиш, зое қилиш ва ҳалокат борлигини баён қилди. Кимга Аллоҳнинг рибодан қайтарган қайтариғи етгач, ундан тийилса, рибонинг ҳаром қилингани ҳақидаги ҳукм етишидан олдинги қилгани унинг ўзига, бунда унга гуноҳ йўқ ва келгусида иши Аллоҳга ҳавола. Агар тавбасида давомий бўлса, Аллоҳ муҳсин (яхшилик

килувчи) кишиларнинг ажрларини зое қилмайди. Ким рибонинг ҳаромлигини билганидан кейин ҳам яна унга қайтса ва у билан шуғулланса, ундай кимса жазога ҳақли бўлибди ва унинг зиёнига ҳужжат барпо бўлибди. Шунинг учун Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло: «Ана ўшалар абадул-абад дўзахни лозим тутадилар, ундан ҳеч қачон чиқарилмайдилар», деди.

(276) يَمْحَقُ اللَّهُ الرَّبَّاءَ وَيُرِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ

276. Аллоҳ судхўрликни (фойдасини) буткул кетказди, судхўрнинг молининг баракасини ўчиради ва ундан фойдалантирмайди. Садақаларни эса ундириб-ўстириб, кўпайтиради, садақа қилувчиларнинг ажру савобларини зиёда қилади ва молларига барақа беради. Аллоҳ куфрида маҳкам турувчи, судхўрликни ҳалол сановчи, гуноҳу маъсиятга ва ҳаромга муккасидан кетувчи ҳеч бир кишини ёқтирмайди.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (277)

277. Аллоҳ ва Расулини тасдиқлаб, яхши амалларни қилган, намозни Аллоҳ ва Расули буюргандек адо этган ва молларининг закотини чиқарган кишилар учун хос ва улуг ажру савоблар Роббилари ва ризқ берувчилари ҳузурда собитдир. Уларга ўзлари юзланажак охират ишларида ҳеч бир хавфу хатар йўқдир, қўлларидан кетган дунё ишларига ғамгин ҳам бўлмайдилар.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ

(278)

278. Эй Аллоҳга иймон келтирган ва Унинг пайғамбарига эргашган кишилар, Аллоҳдан кўркинг ва агар сўзу амалда ҳақиқий мўмин бўлсангиз, судхўрлик (рибо) ҳаром бўлишидан илгари дастмоянгиз устида қолиб кетган рибо сарқитларини тарк қилинг ва уни талаб қилманг!

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِمَحْرَبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ
أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ (279)

279. Агар Аллоҳ қайтарган нарсадан тийилмасангиз, Аллоҳ ва Расулидан бўлган урушга (кирганингизга) аник ишонаверинг! Агар Роббингиз томонга қайтсангиз ва судхўрликни тарк қилсангиз, қарзга берган сармоянгизнинг ўзини, қўшимча фоизсиз қайтариб олишингиз мумкин, сармояга қўшимча фоиз қўшиб олиш билан бировга зулм ҳам қилмайсиз, қарздорлар ҳам сармоянгизни камайтириб бериш билан сизларга зулм қилмайди.

وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ (280)

280. Агар қарздор қарзни тўлашга қодир бўлмаса, то Аллоҳ унга мол ато этиб, қарзини тўлашга имконли бўлгунича кутинглар. Агар сармоянинг ҳаммасидан ёки бир қисмидан воз кечиб, қарзни кечиб юборсангиз, бу ўзингиз учун афзалдир, дунёю охиратда ўзингиз учун яхшидир, агар билсангиз!

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا
يُظْلَمُونَ (281)

281. Эй одамлар, Аллоҳга қайтариладиган кундан кўрқинг, у кун қиёмат куни бўлиб, унда Аллоҳга рўбарў қилинаси, У сизларни ҳисоб-китобга тортади ва ҳеч кимга зулм қилинмаган ҳолда ҳар бир кишига ўзи қилган яхши ё ёмон амалига муносиб жазою мукофот беради.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (282)

282. Эй Аллоҳга иймон келтирган ва Унинг пайғамбари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашган

кишилар, маълум муддатга қарз олди-берди қилсангиз, ёзиб қўйингки, бу билан молни асраган ва низонинг олдини олган бўласиз. Ораларингизда бир омонатли ва адолатли киши котиблик қилсин ва Аллоҳ ёзишни билдириб қўйган киши котиблик қилишдан бош тортмасин. Қарздор ўз зиммасидаги қарзни айтиб ёздирсин, Робби хузуридаги жавобгарликдан кўрқсин ва қарздан бирон нарсани камайтириб айтмасин! Агар қарздор ўта исрофгарлиги туфайли молни тасарруф қилиши тақиқлаб қўйилган киши бўлса, ёки гўдак ё мажнун бўлса, ёхуд соқовлик ё яхши гапира олмаслик туфайли айтиб ёздиришга қодир бўлмаса, унинг ишини бошқарувчи киши унинг ўрнига айтиб ёздирсин. Адолат аҳлидан бўлган иккита оқил ва болиғ мусулмон эр кишини гувоҳликка чақиринглар! Агар икки эр киши топилмаса, гувоҳлигига ўзингиз рози бўладиган бир эркак ва икки аёл кишини гувоҳ қилинганки, икки аёлдан бири унутса, иккинчиси эслатиб қўяди. Гувоҳликка чорланган кишилар ижобат қилишдан бош тортмасинлар ва ўзлари у учун чорланган вазифани адо этсинлар! Озми, кўпми, маълум муддати келгунича ёзиб қўйишдан эринманглар! Шу нарса Аллоҳнинг шариати ва динида энг адолатли ишдир, гувоҳликни мукамал адо этишга энг катта ёрдамчидир, қарзнинг тури, миқдори ва муҳлати борасидаги шак-шубҳани бартараф этишнинг энг яқин йўлидир. Энди агар масала молни олиб, пули ўша заҳоти бериладиган нақд олди-сотти масаласи бўлса, ёзишга ҳожат йўқ. Бироқ, низо ва келишмовчиликнинг олдини олиш учун бунда ҳам гувоҳ келтириш яхшидир. Гувоҳ гувоҳликни тўғри адо этиши ва котиб Аллоҳ буюрганидек ёзиши вожибдир. Ҳақдор ҳам, қарздор ҳам гувоҳ ва котибларга бирон-бир зарар етказиши жоиз эмас. Шунингдек, гувоҳлар ва котиблар ҳам уларнинг гувоҳлиги ва котиблигига муҳтож бўлган кишиларга зиён етказишлари жоиз бўлмайди. Агар ушбу қайтарилган ишни қилсангиз, бу Аллоҳнинг тоатидан чиқиш бўлиб, бунинг оқибати ўз

зиёнингизга бўлади. Буюрган ва қайтарган ишларининг барчасида Аллоҳдан қўрқинглар! Аллоҳ сизларга дунёю охиратингизни ислоҳ қилувчи жамики нарсаларни таълим беради. Аллоҳ барча нарсани билувчи Зот, ҳеч бир ишингиз Унга махфий қолмайди, У қиёмат куни сизларга барча қилган ишларингиз жазою мукофотини беради.

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

(283)

283. Агар сафарда бўлсангиз ва сизларга котиблик қиладиган киши тополмасангиз, ҳақ эгасига то қарздор қарзни қайтаргунича қарз эвазига гаров бўлиб турадиган бирон нарсани беринг. Агар бир-бирингизга ишонсангиз, ёзиб қўйиш, гувоҳлар келтириш ва гаров қўйишни тарк қилишнинг зарари йўк. Қарз эса қарздор зиммасида омонат бўлиб қолади, омонатни адо этиш, Роббидан тақво қилиб, ҳақдорнинг ҳақкига хиёнат қилмаслик унга вожибдир. Агар қарздор қарзидан тонса ва гувоҳ бўлган киши ҳозир бўлса, у гувоҳлигини эълон қилиши лозим. Ким гувоҳликни яширса, у хиёнаткор ва бузуқ қалб эгасидир. Аллоҳ махфий сирларнида билувчи Зотдир, У барча ишларингиздан хабардордир, қиёмат куни сизларни ўша билан ҳисоб-китоб қилади.

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوهُ
يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَعْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ (284)

284. Осмонлару ердаги ва улар ўртасидаги барча нарса Аллохнинг мулкидир, У уларнинг эгаси, бошқарувчиси, улардан хабардор, ҳеч бир нарса Унга махфий эмас. Дилингиздаги нарсани хоҳ ошкор қилинг, хоҳ яширинг, Аллоҳ албатта уни билади ва сизларни ўша нарса билан ҳисоб-китоб қилади, истаган кишисини афв қилиб, истаганини азоблайди. Аллоҳ барча нарсага қодир Зотдир.

Кейин Аллоҳ таоло мусулмонларни икром қилиб, қалб кечинмалари ва кўнгилдан ўтган нарсаларни, модомики, сўз ё амалда кўринмаса, афв қилди. Бу Расуллуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳадисларида келган.

أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ
وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ (285)

285. Аллоҳнинг пайғамбари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзига Роббидан ваҳий қилинган нарсаларга иймон келтирди ва тасдиқлади. Мўминлар ҳам Қуръони Азимни тасдиқ этиб, унга амал қилдилар. Ҳар бир мўмин Аллоҳни улуғлик ва комиллик сифатларига эга Роб ва Маъбуд сифатида тасдиқлади, Аллоҳнинг улуғ фаришта-лари борлигига, У китоблар туширган эканига ва халқларига элчилар қилиб пайғамбарлар юборганига ишонди. Биз мўминлар у пайғамбарларнинг баъзиларига иймон келти-

риб, баъзиларини инкор этиб қўймаймиз, балки ҳаммаларига бирдек иймон келтирамиз. Пайғамбар ва мўминлар: «Эй Роббимиз, Сен ваҳий қилган нарсаларни эшитдик ва барчасига итоат қилдик, ўз фазли марҳаматинг билан гуноҳларимизни мағфират қилишингни умид қиламиз, Сен бизларни Ўзинг инъом этган нарсалар воситасида тарбият этдинг, оқибатимиз ва қайтишимиз ҳам Сенгадир», дедилар.

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا
حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ
عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

(286)

286. Аллоҳнинг дини машаққатсиз, қулай-енгилдир. У бандаларидан кучлари етмайдиган ишларни талаб қилмай-ди. Ким яхшилик қилса, яхши мукофотга эришади, ким ёмонлик қилса, жазосини тортади. Эй Роббимиз, бизларга фарз қилганинг ишлардан бирортасини унутсак ёки Сен қайтарган ишлардан бирортасини қилиб қўйиб, хатога йўл қўйсақ, бизларни азобламагин. Эй Роббимиз, бизлардан илгари ўтган осийларга укубат ўлароқ юклаганинг оғир ишларни бизларга юклагин. Эй Роббимиз, кучимиз етмайдиган мажбуриятларни ва бало-мусибатларни бизлар-га мажбурламагин. Гуноҳларимизни кечиргин, айбларимиз-ни яширгин, бизларга раҳм-шафқат қилгин. Сен ишлари-мизнинг Эгаси ва Бошқарувчисан. Динингни инкор қилган, ягоналигинга шак келтирган, пайғамбаринг Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни ёлғончига чиқарган кимсалар устидан бизга нусрат ато этгин ва дунёю охиратда улар устига бизни ғолиб қилгин.

